

Sýrie, foto: Christiaan Třebert

NAFIZ AHMED

Věk klimatických válek je tu

Opakující se sucha a ničivé záplavy, potravinová krize, nedostatek zdrojů, které přinášejí politickou nestabilitu, sociální napětí a konflikty – to není žádný katastrofický scénář vzdálené budoucnosti. Prožíváme ho právě teď a právě tady.

Ve své květnové řeči na vojenské akademii ve West Pointu označil prezident USA Barrack Obama změnu klimatu za narůstající ohrožení národní bezpečnosti, které si vyžádá nasazení ozbrojených sil k zvládnání uprchlických vln, přírodních katastrof a konfliktů o vodu a potraviny. V projevu zdůrazňoval, že zahraniční politika USA 21. století musí být připravena vypořádat se se zvýšeným rizikem sociálního, ekonomického a politického rozvratu, způsobeného zvýšením globálních teplot.

Detailnější náhled do útrob amerického vojenského plánování pak může poskytnout nedávno zveřejněná zpráva vládního Centra námořního výzkumu (Center for Naval Analyses, CNA). Studie mluví o změně klimatu nejen jako o „násobiteli hrozeb“, ale přímo o „katalyzátoru konfliktů“. A soudí, že environmentální dopady

měnícího se klimatu v nadcházejících dekádách „ještě umocní stávající zdroje neklidu, jako je chudoba, rozpad ekosystémů, politická nestabilita a sociální napětí – podmínky, jež tvoří podhoubí terorismu a jiných forem násilí.“

Klimatický rozvrat, seznamte se

Aby bylo jasno, spojení mezi změnou klimatu a hrozbou násilí je podloženo množstvím nezávislých studií. Není divu, že Pentagon se již dlouho zabývá strategiemi, jak „ochránit zájmy Spojených států před důsledky katastrofických záplav, sucha a hladomorů, které zřejmě zasáhnou a zdevastují méně stabilní státy“.

Éra klimatických válek ale není nic, co by nás teprve čekalo v jakési vzdálené budoucnosti. Už je tu a přišla rychleji, než většina z nás

čekala. Studie CNA udává jako jeden příklad za všechny arabské jaro a následné nepokoje na Blízkém východě a v severní Africe. Jak jsem tvrdil již dříve, za násilím a nepokoji v Sýrii, Egyptě či Iráku musíme vidět nejen lokální dopady změny klimatu, jako je nedostatek vody a potravinová krize. Je třeba si je spojit s naší vlastní závislostí na stále vzácnější ropě a plynu, neoliberální politikou škrtů a privatizací, všeobecnou, nespoutanou majetkovou nerovností a nakonec místní korupcí a rozsáhlými politickými represemi.

Proto můžeme říct, že změna klimatu sama konflikty nezpůsobuje; jak se ale její účinky slévají s dalšími faktory — klesající produkcí ropy, stoupajícími cenami potravin a specifickými politickými, ekonomickými a kulturními ději — vzniká stále více krizových situací, s nimiž se represivní státy neumějí vypořádat. A v nejméně světe se obrací k tomu, co umí nejlépe: k ještě větší represí. Jak ovšem ve své nejnovější zprávě varuje Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC), represe nic neřeší. Jen nás ženou do bludného kruhu zhoršujícího se klimatického rozvratu, brání řešení a činí nás zranitelnými.

Kolaps Sýrie: nejdřív sucho, potom válka

V červnovém čísle časopisu Americké meteorologické společnosti vyšla studie zdůrazňující roli, již změna klimatu a dlouhotrvající sucho hraje ve vleklé syrské občanské válce (viz 7.G 5/2013 — pozn. red.), která již stála životy více než 150 000 lidí. Její autor Peter Gleick v ní dokazuje, že syrský konflikt není v pravém slova smyslu klimatickou válkou, ale válkou o vodu. Sýrie si mezi lety 2006 a 2011 vytrpěla nejhorší dlouhodobé sucho a nekrutější sérii špatných úrod v zaznamenané historii.

Situace, ještě zhoršená špatnou péčí o zdroje vody a ekonomickou politikou vlády, vedla k rozsáhlým migracím obyvatelstva z venkova do měst. Více než milion lidí trpěl v uprchlických čtvrtích nezaměstnaností, chudobou, krizí zásobování a nerovností. To pomohlo znovu zažehnout vášně sektářských rozbrojů a uvedlo nakonec v pohyb nepokoje, které zanedlouho přerostly v dnešní konflikt.

Ne že by takovou situaci nikdo nepředvídal — vláda USA si byla rizika vědoma několik let. Gleick odkazuje na uniklou diplomatickou depeši ambasády v Damašku, určenou ministerstvu zahraničí ve Washingtonu, která varuje před možnými důsledky dlouhotrvajícího sucha. Popisuje zprávu syrského zástupce u organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO), jenž v ní vyslovuje obavy, že sucho v kombinaci s dalším politickým a ekonomickým napětím může vytvořit výbušný mix, který nakonec podvrátí stabilitu státu.

Reakce bezpečnostního aparátu USA a Velké Británie je výmluvná: mezi lety 2009 a 2011 vyzbrojovaly a cvičily syrské opoziční jednotky v naději, že se jim tak podaří svrhnout režim Bašára Asada zevnitř. Když v této ropou a krví nasáklé geopolitické sázce prohrály, smířily se s příšerným statem quo: patem mezi Assadem a rebely, mezi kterými stále více dominují sunnitští džihádisté. Ani jedna strana nedokáže dosáhnout průlomu a země zůstává ve stavu humanitární katastrofy.

Co vojensko-průmyslový komplex nevidí...

A v tom přesně spočívá jádro problému: je-li změna klimatu nahlížena plochou, sobeckou a účelovou optikou „národní bezpečnosti“, sotva nás přiměje k proměně vlastní společnosti a záchraně planety. Místo toho se stává univerzálním argumentem k ospravedlňování

represivních opatření na ochranu zisků globálních elit a korporací. Podívejme se například na to, co píše CNA o změně klimatu v Africe. „Afrika je stále zásadnějším zdrojem amerického dovozu ropy a plynu. (...) Vyznačuje se politickou nestabilitou a nedostatkem vody a potravin, který změna klimatu ještě zhorší.“ Nové velitelství Pentagonu pro Afriku tedy „odráží sílící strategický význam Afriky pro Spojené státy. (...) Zhoršování podmínek v Africe vinou změny klimatu si může vynutit významnější vojenskou přítomnost.“

To ještě ale není nic světoborného. Jen si připomeňme, že USA a Velká Británie v Africe kvůli ropě tradičně podporovaly spřátelené vojenské diktatury, jako například Alžírsko. Důležitější je fakt, že bezpečnostní problémy způsobené změnou klimatu nevedou k smysluplným pokusům vyhnout se klimatické katastrofě a proměnit sociální vztahy směrem k udržitelnosti. Namísto toho stoupají teploty a s nimi i zisky vojensko-průmyslového komplexu. Největší odpovědnost za klimatickou krizi nesou samozřejmě korporace, které si již brousí zuby, jak na jejím zhoršování vydělají.

Jako příklad si vezměme jednu z největších bezpečnostních firem světa, Raytheon. Vloni při prezentaci projektu Carbon Disclosure její zástupci uváděli, že „rozšiřujícím se prostorem komerčních příležitostí je sektor bezpečnostních hrozeb, jež vyplývají z dopadů změny klimatu, jako například bouří, such nebo záplav“.

...bolí všechny ostatní

Jak to, nehledě na čistotu úmyslů, dopadá, když se náš pohled na svět zúží tak, že už vidíme jen vojenskou moc a ekonomické zájmy? Ztrácíme schopnost rozpoznat, že zásadní překážkou řešení dopadů měnícího se klimatu je to, že ve všech ostatních vidíme nepřátele. Ano, změna klimatu představuje ohrožení naší bezpečnosti. Ale pokud se mu máme účinně postavit, musíme se této kolektivní halucinace zbavit a uvědomit si, jak a čím jsme k hrozivému vzrůstu násilí ve světě sami přispěli. Tak, jak se to právě ukazuje v Iráku.

Ze všech hrůzu budících článků o tamní krizi by se snad až mohlo zdát, že samozvaný „Islámský stát“, nepředvídatelný jako přírodní katastrofa, spadl z nebe, zastihl západní mocnosti nepřipravené a teď už jen obrací Blízký východ v prach. Skutečnost je však mnohem složitější a daleko hůře stravitelná: hvězdný vzestup Islámského státu je pochopitelným důsledkem dlouhodobé geopolitické strategie USA, která využívá podporu diktátorů a teroristů k zajištění co nejsnazšího přístupu k zásobám ropy a plynu.

Když jde o ropu, snížíme se k čemukoliv

Ropa byla předmětem zájmů USA a Velké Británie na Blízkém východě nejspíše od druhé světové války. A ještě v době, kdy Saddám Husajn masakroval Kurdy a šíity zbraněmi, které jsme mu prodávali, byl náš člověk. V roce 1988, kdy Saddámovy jednotky zmasakrovaly v Halabže nervovým plynem 5000 civilistů, se dovoz ropy z Iráku do USA vyšplhal na 126 milionů barelů, což představuje čtvrtinu veškerého iráckého vývozu. Ve chvíli, kdy Saddám zaujal antiamerický postoj, jsme ho vlákali do obchodní a pak skutečné války s Kuvajtem a donutili ho podřídit se cenovému diktátu OPECu.

Není tedy až takovým překvapením, že po invazi v roce 2003 šlo opět především o ropu. Zatímco plány na převzetí a modernizaci zaostalého iráckého ropného průmyslu (který by pak privatizovali zahraniční investoři) propracoval Pentagon s ministerstvem

foto: J. Fabra

zahraníčí do pedantských detailů, scénářům humanitární pomoci či sociální rekonstrukce věnovaly jen malou, pokud vůbec nějakou pozornost. Jak to popsal jeden z britských funkcionářů okupační správy, otevření iráckých ropných zásob mělo zabránit hrozícímu globálnímu nedostatku ropy a stabilizovat ceny.

Jedním z triků, jak v novém Iráku ochránit přístup k ropě, byla přítom strategie „rozděl a panuj“. Analýza soukromé společnosti RAND, vypracovaná v roce 2008, doporučuje „využít rozbrojů mezi různými džihádistskými skupinami, popouzet je proti sobě navzájem, nechat je vyčerpat ve vzájemných konfliktech“. Analýza přiznává, že to sice znamená podporovat islamistické teroristy, ve skutečnosti to ale prý má „v krátkodobém rámci umenšit hrozbu Al-Káidy, dosáhnout zaměření proti Íránu a omezit protiamerické a protizápadní operace“.

Irák, oběť naší závislosti na ropě

Potenciální důsledky takové strategie byly přitom předem známy. Už v únoru letošního roku ředitel americké vojenské rozvědky generálplukovník Michael T. Flynn informoval Kongres, že Islámský stát se „pravděpodobně pokusí demonstrovat svoji moc obsazením rozsáhlých území v Iráku a Sýrii“.

Za naši imperiální pýchu nyní platí obyčejní Iráčané a Spojené státy se snižují ke spolupráci se svým arcinepřitelem — Íránem — aby zachránily přístup k irácké ropě, ohrožený krvavým řaděním Islámského státu. A konflikt již má za následek prudké zvyšování cen ropy, které se ještě může zhoršit, přijdou-li další úspěchy Islámského státu. (Ceny ropy od letošního června, kdy autor článku psal, mezitím k počátku října poklesly ze 115 na 92 dolarů za galon — pozn. red.)

Vlády USA a Velké Británie jsou proto v pokušení spustit další větší intervenci do Iráku, která má zajistit, aby ceny ropy nepřesáhly určitý strop. Problém je v tom, že to řeší sotva pouhý symptom, nikoli příčinu krize. A nezapomeňme — do současné situace nás dostaly právě sobecké války kvůli ropě. Vzestup Islámského státu, hnutí tak kruté, že jej vydělila dokonce i mateřská Al-Káida, je nakonec nezamýšleným důsledkem naší závislosti na ropě a celých desetiletí zapíraných nepoctivých piklů, ke kterým jsme se pro ni snížili.

Pokud chceme zastavit Islámský stát, musíme začít doma: tím, že sprovedíme ze světa ropnou hegemonii a ukončíme provoz geopolitického a finančního samopohybu, jež jako vedlejší důsledek plodí terorismus. Bombami nedocílíme ničeho jiného než dalšího vyhročení krize.

Dr. Nafiz Ahmed je investigativní novinář, akademik a autor několika knih. Dlouhodobě se věnuje mezinárodní bezpečnosti. Je také autorem dokumentárního filmu *Crisis of Civilization* (www.crisisofcivilization.com) a právě vycházejícího sci-fi románu *Zero Point*. Tento článek je spojením dvou textů původně vydaných v deníku The Guardian, pro který Ahmed píše blog Earth Insight o geopolitických souvislostech ekonomické, ekologické a energetické krize. Přeložil Josef Patočka. Redakčně kráceno a upraveno.

Sýrie, foto: A. Anis

Sýrie, foto: Zariah